

25. 2. 2009

ID: 55566

Smluvní pokuta

Neplatné je smluvní ujednání, kterým je sankcionováno nikoli plnění určité smluvní povinnosti, ale využití práva.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 32 Cdo 815/2007, ze dne 30.10.2008)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce P., s. r. o., v likvidaci, proti žalovanému M. i. s. r. o., o zaplacení 1,070.000,- Kč, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 5 Cm 204/2003, o dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 10. 2006, č. j. 4 Cmo 226/2005-138, tak, že rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 10. 2006, č. j. 4 Cmo 226/2005-138, se zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

Z Odůvodnění :

Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 25. 10. 2006, č. j. 4 Cmo 226/2005-138, potvrdil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 30. 8. 2005, č. j. 5 Cm 204/2003-97, jímž tento soud zamítl žalobu o zaplacení 1,070.000,- Kč s přísl. a rozhodl o nákladech řízení; dále odvolací soud rozhodl o nákladech odvolacího řízení.

V odůvodnění rozsudku odvolací soud zejména uvedl, že soud prvního stupně rozhodl na základě dostatečně zjištěného skutkového stavu věci a dále za správné považuje jeho závěry o platnosti smlouvy o dílo ze dne 9. 5. 2001 č. vč. její přílohy a o důvodnosti nároku žalobce na vydání tří složených záloh v celkové výši 1,070.000,- Kč (670.000,- Kč a dvakrát 200.000,- Kč).

Odvolací soud však pokládá za nesprávný závěr soudu prvního stupně o neplatnosti ujednání obsaženém v čl. předmětné smlouvy o smluvní pokutě, v němž bylo sjednáno, že „v případě, že zhotovitel (žalovaný) využije svého práva odstoupit od smlouvy (čl.), zavazuje se objednatel (žalobce) uhradit zhotoviteli smluvní pokutu ve výši uhrazených záloh“.

Soud prvního stupně neshledal důvodnou námitku započtení žalovaného spočívající v uplatnění smluvní pokuty dle čl. smlouvy, neboť toto ujednání pokládal za neplatné s odůvodněním, že odstoupení od smlouvy nemůže být pokládáno za porušení povinnosti, ale jde o výkon práva, přičemž odkázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 1113/2003.

Odvolací soud s odkazem na ust. § 35 odst. 2 obč. zák. a nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 625/2003 dovedl, že povinností soudu bylo interpretovat čl. smlouvy s ohledem na smluvní svobodu subjektů občanskoprávních vztahů a z tohoto hlediska posoudit sporné ujednání, a to při vědomí priority skutečné vůle kontrahentů nad formálním projevem této vůle a vycházel přitom z ostatních ujednání a smlouvy jako celku. Na základě toho odvolací soud hodnotil ujednání obsažené v čl. smlouvy jako ujednání o povinnosti objednatele při prodlení s placením ceny (popř. části ceny) díla o více jak 30 dnů od sjednané splatnosti uhradit žalovanému smluvní pokutu ve výši již uhrazených záloh, přičemž splatnost smluvní pokuty nastává okamžikem zániku smlouvy odstoupením ze strany zhotovitele (žalovaného). Dále odvolací soud konstatoval, že ujednání obsažené v čl. smlouvy obsahuje zákonem předepsané náležitosti, včetně způsobu určení smluvní pokuty a není v rozporu se zákonem (§ 544 obč. zák.).

Podle odvolacího soudu není důvodný odkaz soudu prvního stupně na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 1113/2003, neboť v souzené věci jde o odlišný skutkový stav věci. Vznik povinnosti hradit smluvní pokutu je dle čl. smlouvy vázán na porušení povinnosti objednatele (prodlení s placením záloh), nikoliv na výkon práva odstoupit od smlouvy a proto je dle odvolacího soudu takové ujednání v souladu s účelem institutu smluvní pokuty.

Odvolací soud proto první námitku žalovaného o započtení jeho pohledávky na smluvní pokutu dle čl. smlouvy ve výši 1,070.000,- Kč na pohledávku žalobce ve stejné výši uplatněnou v žalobě, shledal důvodnou. Vzhledem k tomu nárok žalobce zanikl započtením těchto pohledávek. Závěr soudu prvního stupně o nedůvodnosti žaloby je proto správný. Vzhledem k tomu není podle odvolacího soudu nutné zkoumat další odvolací důvody, a to ve vztahu k druhé kompenzační námitce uplatněné žalovaným v průběhu řízení, kterou soud shledal důvodnou (s ohledem na ni zamítl žalobu).

Odvolací soud s ohledem na uvedené proto rozhodl tak, že rozsudek soudu prvního stupně jako věcně správný potvrdil.

Dovoláním ze dne 22. 12. 2006 napadl žalobce rozsudek odvolacího soudu v celém rozsahu s tím, že dovolání podává z důvodu vady řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a dále, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř.).

V odůvodnění dovolání žalobce zejména uvedl, že odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně z jiného důvodu, než který vedl soud prvního stupně k zamítnutí žaloby, aniž by před vydáním rozsudku seznámil účastníky se svým právním názorem a tím porušil zásadu dvojinstančnosti řízení a zasáhl tak do práva žalobce na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny. Právní názor odvolacího soudu je dále v rozporu s recentní judikaturou Nejvyššího soudu.

Dovolatel dále v dovolání uvedl, že v žalobě byl uplatněn nárok na zaplacení 1,070.000,- Kč s přísl., proti němuž žalovaný uplatnil kompenzační námitku, a to nejprve pohledávku na zaplacení smluvní pokuty dle čl. smlouvy (1,070.000,- Kč), poté pohledávku na zaplacení smluvní pokuty dle čl. smlouvy (941.397,- Kč) a pohledávku z titulu náhrady škody (128.603,- Kč). Soud prvního stupně z důvodu neplatnosti ujednání obsaženém v čl. smlouvy neuznal pohledávku na smluvní pokutu dle tohoto článku, na žalovanou pohledávku započel další dvě pohledávky žalovaného, které byly uplatněny jako obrana proti žalobě (§ 98 o. s. ř.) a proto žalobu zamítl.

Dovolatel dále v dovolání uvedl, že jejími opakovanými námitkami vůči započtení dalších pohledávek se odvolací soud nezabýval, což zakládá vadu řízení, která zasáhla do práva žalobkyně na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny), neboť nároky žalovaného na smluvní pokutu dle čl. smlouvy a na náhradu škody neexistují.

V další části odůvodnění dovolání žalobce podrobně polemizuje s názorem odvolacího soudu o neplatnosti ujednání obsaženém v čl. smlouvy a je toho názoru, že tento názor není správný.

Dovolatel se domnívá, že nárok na smluvní pokutu dle tohoto článku vznikl až odstoupením od smlouvy, existence prodlení sama o sobě nezpůsobovala vznik nároku na smluvní pokutu. Vznik povinnosti zaplatit smluvní pokutu byl kumulativně vázán jak na porušení smluvní povinnosti žalobce (prodlení), tak následně na odstoupení od smlouvy. Odstoupení od smlouvy nelze kvalifikovat jako porušení povinnosti, neboť jde o výkon práva a proto je ujednání, v němž je vznik smluvní pokuty vázán na výkon práva, absolutně neplatné (§ 39 obč. zák.). Podle dovolatele se v tomto případě jedná o obdobu případu, který řešil Nejvyšší soud v rozhodnutí sp. zn. 32 Odo 1113/2003, popř. rozsudek sp. zn. 3 Cdon 1398/96, event. 3 Cdon 1032/96.

Dovolatel proto s ohledem na uvedené navrhuje, aby dovolací soud zrušil dovoláním napadený rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaný se podle předkládací zprávy a obsahu spisu k dovolání nevyjádřil.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) konstatoval, že dovolání bylo podáno osobou oprávněnou, včas (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), obsahuje stanovené náležitosti, dovolatel je zastoupen advokátem a dovolání jím bylo sepsáno (§ 241 odst. 1 a 4, § 241a odst. 1 o. s. ř.).

Poté se dovolací soud zabýval tím, zda je v posuzovaném případě, kdy byl odvolacím soudem potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé, dovolání přípustné.

Přípustnost dovolání proti potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu se řídí ustanovením § 237 odst. 1 písm. b) a c) o. s. ř.

Podle ust. § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. není v daném případě dovolání přípustné, neboť odvolací soud napadeným rozsudkem potvrdil v pořadí prvý rozsudek soudu prvního stupně.

Dovolání je přípustné podle ust. § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. tehdy, směřuje-li proti rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, není-li dovolání přípustné podle ust. § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam, tj. zejména tehdy, řeší-li se v něm právní otázka, která v rozhodování odvolacího soudu nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Přípustnost dovolání je tedy ve smyslu ust. § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. spjata se závěrem o zásadním právním významu napadeného rozsudku, a proto způsobilým dovolacím důvodem, jímž lze dovolání odůvodnit, je zásadně nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.). Dovolací soud je s výjimkou určitých vad řízení vázán uplatněným dovolacím důvodem (§ 242 odst. 3 o. s. ř.) včetně jeho obsahového vymezení v dovolání a pro úsudek, zda rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam jsou určující jen otázky, na nichž toto rozhodnutí spočívá a které byly v dovolání napadeny, resp. jejich řešení zpochybněno.

Právní posouzení věci je nesprávné, jestliže odvolací soud věc posoudil podle právní normy, která na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, popřípadě nesprávně aplikoval.

V posuzovaném případě rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na závěru, že ujednání o smluvní pokutě obsažené v čl. smlouvy o dílo je platné, a to na rozdíl od závěru soudu prvního stupně a pokud žalovaný v řízení vznesl námitku započtení této smluvní pokuty ve výši 1,070.000,- Kč oproti žalované částce ve výši 1,070.000,- Kč jako obranu proti návrhu (§ 98 o. s. ř.), byla žaloba důvodně zamítnuta; soud prvního stupně na žalovanou částku započtl další pohledávky uplatněné žalovaným k započtení, a to smluvní pokutu dle čl. smlouvy ve výši 941.397,- Kč a částku 128.603,- Kč představující náhradu škody.

Dovolatel v dovolání mj. napadl pouze tento závěr odvolacího soudu a tento dovolací důvod je způsobilý event. založit přípustnost dovolání dle ust. § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Ze skutkových zjištění v dovolání nezpochybněných mj. vyplývá, že účastníci uzavřeli smlouvu o dílo ze dne 9. 5. 2001. V čl. smlouvy si sjednali, že „v případě, že zhotovitel využije svého práva odstoupit od smlouvy (čl.), zavazuje se objednatel uhradit zhotoviteli smluvní pokutu ve výši uhrazených záloh“. Na zálohách uhradil žalobce žalovanému 1,070.000,- Kč a v žalobě, po odstoupení od

předmětné smlouvy o dílo, se žalobce domáhá vrácení zaplacených záloh v uvedené výši.

V průběhu řízení žalovaný uplatnil svoji pohledávku představující smluvní pokutu, na níž mu měl vzniknout nárok dle čl. smlouvy, která je ve stejné výši jako žalovaná částka, k započtení.

Podle § 544 odst. 1 obč. zák. sjednají-li strany pro případ porušení smluvních povinností smluvní pokutu, je účastník, který tuto povinnost poruší, zavázán pokutu zaplatit, i když oprávněnému účastníkovi porušením povinnosti nevznikne škoda.

Z předmětného ujednání, které je obsaženo v čl. smlouvy, je zřejmé, že smluvní pokuta byla sjednána a její důsledky mohly nastoupit jen tehdy, pokud oprávněná osoba využila práva odstoupit od smlouvy o dílo. Z toho vyplývá, že takto nebylo zajišťováno plnění určité smluvní povinnosti, ale smluvní pokutou mělo být sankcionováno využití práva a vzhledem k tomu je toto ujednání neplatné. Pokud je v čl. smlouvy odkaz na čl. smlouvy, je evidentní, že v tomto článku je ve smyslu ust. § 344 obch. zák. sjednán případ, kdy je zhotovitel oprávněn odstoupit od smlouvy o dílo (prodlení s placením díla). Ze znění tohoto článku nelze vyvozovat, že smluvní pokutou bylo sankcionováno prodlení s placením díla, tedy porušení smluvní povinnosti platit ve sjednaných termínech.

Dovolací soud dále odkazuje na svoji ustálenou judikaturu, od které nemá důvodu se ani v tomto případě odchýlit - viz např. rozsudek Nejvyššího soudu z 30. 11. 2004, sp. zn. 32 Odo 1113/2003, jehož závěry dopadají i na tento případ, popř. rozsudek z 31. 3. 1998, sp. zn. 1398/96, nebo sp. zn. 3 Cdon 1032/96.

Nejvyšší soud na základě uvedeného dospěl k závěru, že rozhodnutí odvolacího soudu je v rozporu s hmotným právem a ustálenou judikaturou dovolacího soudu a proto je dovolání podle ust. § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přípustné a důvodné a nezbyvá než toto rozhodnutí zrušit. V dalším řízení bude nezbytné zabývat se námitkami žalobce směřujícími proti existenci dalších pohledávek žalovaného uvedených shora a uplatněných k započtení, neboť odvolací soud se s ohledem na své právní závěry již těmito námitkami nezabýval.

Nejvyšší soud proto podle § 243b odst. 2 o. s. ř. rozhodl tak, že předmětné rozhodnutí odvolacího soudu zrušil včetně souvisejícího výroku o nákladech řízení a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předběžné opatření](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní doba](#)
- [Exekuce](#)
- [Důkazní břemeno](#)
- [Dokazování, neúčinnost právního jednání](#)
- [Katastr nemovitostí](#)
- [Náhrada za ztrátu na výdělků \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)